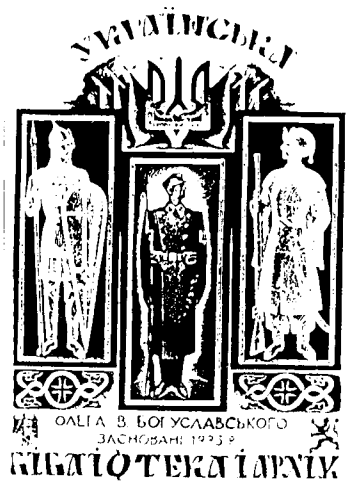

САТАЛЕРТОН

МИКОЛА ЗЕРОВ

CATALEPTON

світлина з 1933 р.

МИКОЛА ЗЕРОВ

CATALEPTON

*Проект зі збереження
інтелектуальної спадщини
української еміграції*
bohuslavskyj@i.ua

МСМЛІ

ВИДАВНИЦТВО „КИЇВ“ ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

M. ZEROW. CATALEPTON

UKRAINIAN POEMS

ОЛЕКСАНДРИНИ

Редакція і післямова
Михайла Ореста

Обгортка рисунку
Святослава Гординського

В-ВО „КИЇВ“ (Вид. Б. Романенчук) ФІЛЯДЕЛЬФІЯ
КҮІW, 859 N. Franklin St., Phila. 23, Pa. Tel. WA 2-1273

Printed by "AMERICA"
817 N. Franklin St., Philadelphia 23, Pa.

АРИСТАРХ

Б. Якубському

В столиці світовій, на торжищі ідей,
В музеях, портиках і в затінку алей,
Олександрійських муз нащадки і послідки,
Вони роїлися — поети і піітки.
Ловили темний крок літературних мод,
Сплітали для владик вінки нікчемних од
І сперечалися, мирилися, змагались . . .
І був один куток, де їх невпинний галас
Безсило замовкав: самотний кабінет,
Де вчений Арістарх, філолог і естет,
Для нових поколінь, на глум зухвалій моді,
Заглиблювався в текст Гомерових рапсодій.

LUCROSA

О. Бурггардтові

Під кровом сільських муз, в болотяній Люкросі,
Де розум і чуття — все спить в анабіозі,
Живем ми, кинувши не Київ — Баальбек.
Оподаль від розмов, людей, бібліотек
Ми сіємо пашню на неродюче лоно,
Часами служимо владиці Аполлону,
І тліє ладан наш на вбогім олтарі.
Так в дальній Ольбії захожі різьблярі,
Серед буденних справ і шкурної громади,
В душі плекали сон далекої Геллади
І для окружних орд, для скітів-дикунів
Різьбили з мармуру невиданих богів.

В СТЕПУ

Високий рівний степ. Зелений ряд могил
І мрійна далечінь, що млою синіх крил
Чарує і зове до еллінських колоній.
Ген-ген на обрії силвети темних коней,
Намети і вози, і скіти-орачі.
Із вирію летять, курличучи, ключі,
А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
Але пощо мені ці вітрові пориви
І жайворонків спів, і проростання трав?
З якою б радістю я все це проміняв
На гомін пристані, лиманів синіх плеса,
На брук і вулиці старого Херсонеса!

ДО АЛЬБОМУ

Тягар робочих літ наліг мені на плечі.
Стих безтурботний сміх і споважніли речі,
І голос чую я настїрливо-шорсткий:
— Лукавий наймите, а де ж доробок твій,
Де плід твоїх трудів і творчости твоєї?
Чи ж добре ти робив над чорною ріллею,
Чи встигнеш, поки день, скінчить свої жнива? —
Як гірко слухати оті терпкі слова
І як не заздрить вам і молодості вашій —
Цій сповненій вина і ненадпитій чаші,
Цій гострій свіжості передсвітних годин,
Цій смужечці зорі над білим сном долин!

1. III. 1922

ПОМИНКИ

В п'яти немудрих дів євангельської притчі
Взяла ти посох свій і свій мандрівний світич.
Весела і струнка, в вінку живих надій,
Ступила ти на шлях, на зловорожий свій
І ждала дивних див, героїв сутозлотих,
А дні текли смутні, у ненастанних слотах,
Без ранків соняшних, без героїчних дій.
І згасли ранні сні, і догорів олій;
По краплі розійшлося чуття твоє багате,
На гордий дух лягли мандрівництво і втрати,
І от настав твій час — і в той святочний час
Твій посох поламався і світич твій погас.

* * *

Як ніжна праосінь, ти йдеш моїми снами;
Мов китиці калин, рожевієш устами,
Очима темними, мов вереснева ніч,
Округлістю тьмяних алябастрових пліч
Ти невідступно скрізь з моїми почуттями.
Проміння слів твоїх стоцвітними огнями,
Стожарами мені горить у далині.
Ти давню праосінь нагадуєш мені:
Широколанний степ, бліді свічада ставу
Берегових грабів грезет і злоголави,
Повітря з синього і золотого скла
І благодатний дар останнього тепла...

ОВІДІЙ

Suppositum stellis nunquam
tangentibus aequor . . .

Ovid., Trist. III, 10, 4.

Братерство давніх днів! Розкішне, любе гроно!
Озвися ти хоч раз до вигнанця Насона,
Старого, кволого, забутого всіма
В краю, де цілий рік негода та зима,
Та моря тужний рев, та варвари довкола...
Убогий, дикий край! Весною бруд і холод:
Улітку чорний степ... Ні затишних гаїв,
Ні виноградників, ні золочених нив.
А там морози знов і небо в сивій ризі.
І от риплять вози, копита б'ють по кризі,
Вривається сармат і все руйнує вкрай,
І бранців лавами вигонить за Дунай.

БЕЗСМЕРТЯ

Утешся: не увял Овидиев венец...
Пушкін

Вінець Овідія довіку не зов'яне:
Безсмертний „Плач“ його, гіркий і незрівняний,
Душні елегії, мов цвіт весняних лоз,
І чари соняшні його „Метаморфоз“,
І мудрі тонкощі ученого кохання...
Хай Цезар злоститься, і хай літа вигнання
Зігнуть високий стан і сивину вплетуть,
І хай гуде сармат і гети смерть несуть,
А гнівний Понт реве, і гори набігають, —
Народи і віки не раз іще згадають
Дзвінких його пісень легкий свавольний лад
Стогнанням ніжних альб і дзвоном серенад.

ЕЛІЙ ЛЯМІЯ

Aeli vetusto nobilis ab Lamo
Hor. Carm. III, 17.

Ще за дитинних літ бував я у Мессали.
Улюбленці камен там зорями сіяли;
Там вабили серця, там чарували нас
Вергілій і Тібулл, жалібний Вальгій, Басс
І Галла смутна тінь... Але в моєму серці
Зосталися навек нестриманий Проперцій,
Овідій сміливий та многодумний Флякк.
Їх дружби вірної невимушений знак
Ціню я над усі тріумфи й консуляти...
Ти хочеш бачити їх руку, їх присвяти?
Там, між поживклих книг, найкращий мій клейнод,
Лежить автограф двох Горацієвих од.

5. II. 1922

АРГОНАВТИ

М. Рильському

Так, друже дорогий, ми любимо одно:
Старої творчости додержане вино
І мед аттицьких бджіл, і гру дзвінких касталій.
Хай кволі старчуки розводять давні жалі,
Хай про „сучасність“ нам наспівує схоляст,
Хай „культів“ і „фактур“ неважений баляст
У човен свій бере футуристичний тривій:
Ми самотою йдем по хвилі білогривій
На мудрім кораблі, стовесельнім Арго,
А ти як Тіфій нам і від стерна свого
Вже бачиш світлу ціль борні і трудних плавань —
Дуб з золотим руном і колхідійську гавань.

30. IV. 1924

* * *

Ф. М. М.-Ж.

Мої серпневі дні і безголосі ночі!
Самотні спомини на жовтому узбочі
Широко скруглених і вицвілих горбків,
Край придорожніх верб і мудрих вітряків —
Які далекі ви, далекі і несхожі,
На ті прогулянки, веселі і погожі,
Коли, не знаючи ні чорних дум, ні втрат,
Ми сповивали ніч у серпантин цитат,
Признань захованих і явних деклямацій.
Хто знав, що й дотепер, до років горя й праці,
Ті легковажні дні, уламки п'яних літ,
Простягнуть золотий, метеоричний слід?

1925

У ВОЗОВИЦЮ

Спочинку кращого немає і не треба.
Високий літній день підвівся в синє небо
І вовну білих хмар тримає при землі.
Папір пожолобивсь на довгому столі,
У сонці жовтому і сам поволі жовкне.
А літнє шемрання спливає неумовкне
З високих верховин зелених груш і лип.
І враз вривається ритмічний рівний скрип;
Немов розгойданий волівими рогами,
Іде загатами, левадами, садами
І золотим дощем прим'ятого стебла
Б'є по сухих тинах півсонного села...

НА ВІДДАЛЕННІ

Над синьоводою гірською Тебердою,
В тісних ущелинах, оселях супокою,
Минає час легкий, як дальній обрис гір.
В оксамиті небес потоки сяйних зір
Нас заколисують і тиснуть на повіки;
Повітря лється тут незаймане і дике,
І поїть, і п'янить, і веселить мене.
Тут ogniще живе, пахуче, смоляне
Неолітичних чар і мітотвору повне.
А сни біля вогню, у волохатій вовні
Туземних бурок... хто б віддати їх схотів
За вигоди міських, таких нервових снів?

1928

* * *

Я не складав тобі ні гімнів, ні поем.
Добірного вина замість ліричних тем
Шукав я за твоїм оспіваним камінням.
В сухих поточинах, над темнобоким рінням,
Угору ідучи до синіх верховин,
Кляв мулкість камінців і дерезу ожин.
На горах поблизу зеленокорих буків
За вітром степовим, за перебором звуків
Не бачив ні Алми, ні хвалених криниць,
Щоб нині осторонь морських твоїх теплиць
З завзяттям славити у віршах занепадних
Жорстку крутих стежок і спадів виноградних.

ВЕЧІР

У синій синяві рогаликом округлим
Став жовтий молодик, і ніч обводить углем
Понад дорогою самотний кипарис.
Авунди вогкий яр ожиною заріс
І зносить над струмком тополь верхи стрімчасті.
Ходімо — як Яйли обочини скелясті
І темний оксамит Гурзуфського сідла
Злила в єдине тло напівпрозора мла,
Щоб круговид морський пустельний, синій, голий
Заклинився в огні і гомін суходолу,
Як сум за тьмавістю розлогих рік і нив —
У безтурботний лад відпочиванських днів.

8. VI. 1934

ЕЛЕГІЧНІ ДИСТИХИ

* * *

Трудно і вбого живеш ти, дитино людей земнородних:
Сон оминає тебе, дума марудна тяжить.

Бачиться: кров твоя навіть, скупа і солона, поволі
В жилах негнучих пливе, не зашумує, руда!

Єсть на цім світі обранці, веселі, ясні, безтурботні,
Легко, вином золотим піниться їхнє життя.

Скажеш: боги олімпійські зійшли поміж люд смутноокий,
Скорбним поріддям земних приклад високий явїть.

25. IX. 1925

* * *

Прудко на безвісті йдуть наші дні і короткі години,
Зрана до ночі гуде колесо темних турбот.

Не помічаємо — як надворі весна розцвітає,
Не помічаємо, як з дерева сиплеться лист.

Тільки і вимовиш: о с і н ь ! коли, ідучи тротуаром,
Втомлені очі зведеш на облетілий каштан.

Так у півсні пролетять години й літа повносили,
І зачорніє в душі старости голе гілля.

26. X. 1927

БУЮРНУС

В біленій вапном хатині, заскочений світлом рум'яним,
Я прокидаюся враз, смаглий увесь і легкий.

Сонце червоним стовпом стоїть біля ніг Аюдагу;
Цяткою сів у кутку темний од крові москіт.

Кедрів вершини стрімкі витягують лапи мохнаті:
Синій морській нуртині гойдалку з віт заплели —

Море півдиском у ній круглиною обернене долі,
І золотиста луска грає на синьому тлі.

7. VI. 1934

* * *

Мимо бескетів червоних злетів наш автó в полонину:

Вже попід нами зубці морем обвітрених скель.

Камінь показує нам, що путь опадає в долину...

Як же він хутко настав, горяний той перевал.

Вже не побачимо моря, ні голих над ним спочиванців,

Ні в вапняковім пилу чорних сухих веретен.

Нині вітай, полиновий над хвилями зёмними вітре!

І трав'яниста Яйлó, родичка наших степів!

7. III. 1928

* * *

Чей ти не знаєш, що в Орковій млі ітакійцеві мовив

Мудрий набутим знанням, цар прудконогий Ахілл?

„Не розважай! — не розважиш у смерті мене, Одісею:

Краще б я там, на горі, ратая бідним рабом,

Землю робив попід сонцем пекучим — останній із смертних

Як у підземнім краю берло владичне держав“.

Ти ж... уповаєш на успіх свого научання зухвало,

Всім пропонуючи нам чорну діру небуття.

23. IV. 1934

* * *

В сірій імлі попідземній, понад потоком Летеїським
 В травах без запаху вздрів я молодий асфодел.

Бідна рослино, чому з усіх, непривітаних сонцем,
 Ти найдорожча мені? хто ти і як проросла?

Я? — я у пам'яті бідній твоїй... я зросла у хвилину,
 Як обірвалось життя, що веселило тебе, —

Щедре і повне снаги, та несуджене зав'язок дати,
 Тільки й лишило саму тугу мою по собі...

26. XI. 1934

БАРИШІВКА

З двох сторін — канавами! — дві річки,
З третьої переліски й лани;
Посередині базар, крамнички
І нежданий гість з старовини:
Благовіщення струнке барокко, —
А навколо, де не візьме око,
Купи давніх і тісних домів
І невидимо солом'яних дахів.

Тут живуть буржуї нареченні,
Хазяї поважні та круті,
Гаманці набиті та товсті;
В тих хатинах пироги й печені,
А під свято — морем! — самогон...
Героїчний розмір і епічний тон!...

ТЮТЧЕВ

Блажен, хто посетил сей мир
В его минуты роковые.

Як хочу я щасливих днів,
Філістерства і супокою,
Квіток, і страви, і вогні,
Й візитного нового строю.
Оскома в мене (je m'en fiche)
Від багатомовних цих афіш,
Червоних зір і жовтих крагів,
Від реформаторів і магів.

Блажен, хто „рокові“ часи
Не відчував на власній шкурі,
Хто бачив явища понурі
В аспекті втіхи і краси, —
Знав революцію з фасаду,
Не відав труса, ані гладу.

28. VIII. 1920

Т И Ф

Тифе мій! Ти ненадійний гість;
Вже й „прощай“ сказав — слова спасенні,
Далі став, хазяїнам на злість,
І на ганку править теревені...
Натякаєш, але все дарма...
Краю довгій бєсїді нема,
Як осіннім туманам та зливам
(Це в хворобі зветься рецидивом).

Тифе мій! На мене ти наліг,
І чотири я пролежав тижні,
Знав гарячки бистрі перебіжні,
Власних ніг порохувать не міг
І молився в розпачі густому:
„Милий гостю! Чи не час додому?“

* * *

П. Є. Г.

Минають дні і роки і події,
Росте і множитья і мре зело,
Що сіялось, те нині зеленіє,
А що цвіло, те нині одцвіло.
Отак і наше товариське коло
Переказилося і прохололо
І, умостившись в теплому гнізді,
На підлітки дивує молоді.

І тільки ви, ясні і „лучезарні“,
Ще зберегли секрет минулих днів...
Який ясний і безтурботний спів
Ще нам пригадає ті дні безхмарні,
Коли терпіли ми од муз і ран
І чай пили, чай фірми „Караван“.

* * *

П. П. Филтновичу

Я заздрю вам. Десятками поезій
Рахуєте ви лірику свою,
Йдете стежками Рильського і Лесі
І стежите Парнаську течію.
Йдете собі „Кастальськими берегами“,
Тонкі серпанки топчете ногами,
А музи вас чекають на горбах
І збірник ваш росте „як на дрожжах“.

А я, засушений, воронуватий,
Плету собі, Кастальський пілігрим,
Банальне плетиво банальних рим
Та сонетоїду залізні ґрати;
Мої поезії — тьми тем і просто тьма!
А збірника й не ждїть, бо лірики нема.

* * *

Д. Д. Дудар

Отак на стражі стоїте
Коло скарбів „живого слова“.
Там слово віще, непусте,
Не злоба дня та й не полова.
Поети в шафах — з медом мак,
На палятурках чорний рак,
І ніби напис над дверима:

„Профане, геть: тут править рима“.
І йдуть туди: новий поет
І вчені любомудрі жени,
І перекладчик навіжений,
І перетончений естет.
Чарує всіх, манить здалека
Та поетична ваша Мекка.

О Л Е С Ї

Ведмежа спина і ведмежий торс,
Важка хода і зігнута постава, —
Як вицвів він, наш світлосяйний Хорс,
Окраса наша, гордощі і слава.

Його впевняли „двадцять язик“,
Що жанр його — „poemes patriotiques“,
І він міняв пісень ліричних чари
На звук патріотичної фанфари.

Коли ж минав патріотичний „бред“
В смутному Києві, веселім Відні, —
Він віднаходив ритми відповідні
І запашний точив із себе мед:
Бо ж він — стільник, а не пуста вошинка,
Бож він — Олесь, а не Грицько Чупринка.

1920

БОРОНИЙ

Руді штанці, зневажливе пенсне
І хриплий голос — все дари Моргани.
Чи стане він, чи гляне, чи моргне,
Він лавреат, він лицар без догани.

І що йому критичний наш терор?
Таж він гудець, він сьогочасний Ор,
Великий у своїй співецькій долі,
Цар і в поезії і в алькоголі.

Петлюра славив лірний його дар
І Ковалевський укладав хвалітні,
Для нього муза співами вагітна,
Для нього тоне сміливий Ікар.
Та пощо ж він спирається на Стаха,
Пощо гудцеві переїжджа сваха?

ФІЛЯНСЬКИЙ

Скажіть мені, хто він: поет? анальфабет?
Поети, критики... усі різноголосять.
Одні вигукують: „Гімнограф і естет!“

А другі голос напроті підносять:
„Коли на страшний суд явиться всяка Плоть,
Хай віршиків йому не згадує Господь,
Щоб не погнав його з свого патріярхату
На муку мучну, на довічну страту“.

Я ж перечитую прославлені пісні —
Високу „Лірику“ і строгий „Календарій“:
Правдива красаота, і поруч з нею в парі
Лиха граматика і молитви пісні.
І як вражає все подвоєним букетом,
Як тут сплелись поет з анальфабетом!

* * *

Суровий Дант не презирал сонета.

Так ніжно розцвітав ти в саді-винограді,
У холодку Онігінських алей;
А там, в Тамбовському міському палісаді
Тебе плакав рогатий казначей;
А там з Мінаєвим як палігрим і зайда
Ступив на корабель до Байронова Чайлда, —
І в парнасизмі висох і зачах
В Максимільян-Волошинських листах.

А нині при кінці сумної Одиссеї
Потрапив до моїх неситих рук
І втратив свій ліроепічний звук, —
Скотившись з верховин шляхетних епопеї
В низини мадригалу й епіграм —
На жертву гнівним говірким струмкам.

12. III. 1921

* * *

Цей год хіба дев'ята зима
лежатиме...

З розмови

О, як мене втомили рядки готичних літер,
Як хочеться дихнути свобідними грудьми!
Вгорі погідне сонце, десь за горами вітер,
Скрізь нерозтанний килим дев'ятої зими.
А ввечері — я знаю — знов буде ясне небо,
Зелено-жовтий захід і місяць-білоріг.
Твоя сріблиста шата, гіперборейська Гебо,
Блисне на перехресті заметених доріг.

* * *

Круг годовий довершився — і знов розпочався. Сьогодні
Маємо першу добу, року нового почин.
Доля судила тобі, обдарований хлопче Василю,
В цей народитися день . . . Добра то провість тобі . . .
Першим ти паростком, хлопче, на світ від батьків народився,
Перший чеснотою скрізь, перший і славою будь,
Перший і розумом сильним, і перший тим даром природнім.
Що потребує його врода тілесна твоя . . .
Благословення тобі, первакові, послала природа,
Що для молодших дітей мачуха прикра була.
Так і спорудник всесвітній, створивши Адама найперше,
Єву потому створив, меншу любов'ю його.
Радо вітаю тебе, що стільки добра тобі дано, —
Досить на частку тобі Бог милосердний надав.
Тільки ж — гай-гай! Як багато тобі доручив Сотворитель,
Згодом немало і сам схоче від тебе узять.
Отже науки і всякої праці берись — не цурайся:
І не з імення лише, будь і ділами *Василь*.

1. VII. 1931

КРИМСЬКА ЕЛЕГІЯ

Наслідування П. Филиповича

Похмура тінь лягла від Карасану
на Партеніт . . .
Книжки (пляшки) встають і надяють із туману,
немов магніт.
Для інших — йод в морськiм солонiм плiнi
і подих смол, —
Уже не тішать ні намети піній,
ні волейбол.
І ви прощайте, Сарі і Тамарі —
щаслива путь!
Мене міські пригорнуть тротуари
і дні — ковтнуть.
Прославить інших Зіту і Розіту
новий пеан! . . .
Похмура тінь лягла від Партеніту
на Карасан.

15. IX. 1926

КОЛУН

Скажи мне, ветка Палестини...

Вітай, колуне з колунів,
Щиро омийтий нашим потом, —
Скажи, за що тебе factotum
Геть на сокиру перевів?

Ти всіх високим станом вабив —
Не то джигит, не то козак,
А наймит взяв кривий держак
І держаком тебе обабив.

І будиш ти веселий гнів
Двозначним виглядом нескритим:
Красуєшся гермафродитом
В родині мужніх колунів.

НАПИС ДО ОСТАННЬОЇ ЗАГУЛОВОЇ КНИЖКИ

Я раб і наймит? Як же так?
Зо мною ручкається сам Щупак!
Моє йдеологічне пійло —
Для всіх правдивих громадян:
Його змолитвував Самійло,
А спаламарив Хуторян.

17. IX. 1926

ВЕРСАЛІСТА ПОЕЗІЯ
ЧЕРВОНОГО ПОЕТА ДРАЙ-ХМАРИ

Україна — нова Еллада...
М. Д.-Х.

Ні, не Еллада ти! Сучасности над нами
Червоний прапор... чорні димарі...
Донбас прийдешньому відчинить брами,
І Савченко блискучими рядками
На подушку оберне угорі
Сліпуче сонце...

Мексіко майбутня,
Неоклясичних виженеш жерців
І, мов Загулова побідна лютня,
Ти задзвениш, велика і могутня,
Під проводом поліщуків.

16. IX. 1926

ЗАСІДАННЯ В РЕДАКЦІЇ ЛНВ

І Белий, і Блок, і Єсенін, і Клюєв —
Росіє, Росіє, Росіє моя!

П. Тичина

Михайло, Наталя і пара Олесів:
Віснику, Віснику, Віснику мій!
А в Віснику тому досвід Самбросів,
А вірші... А вірші — Боже ти мій!
І лають, і лають на тисячу тонів;
Ой похорон, похорон, похорон це!
І в чорному строї Меженко — Іванів,
Немов той жалібник, жалобу несе.

1919

НА УМОЛЧАНІЄ МЕЛНИЦІ ФАМІЛНОЇ

На річці Чумгачку, без служби дворянин,
Бездійствуя стоїш, отечественний млин,
На славнім місці сем през продків заложонний,
І слави нашої свідитель незелжонний.
Умалилась вода, не грають лотоки
І — насажденіє дідівської руки —
Тополі і дуби схиляють толко чола
На праздніі твої, немелющіі кола.
Колись, во времена тяжких і горких бід,
Од глада рятував ти Грабуздовський рід,
В широкі лантухи точа одмінні брашна,
Тим часом, як крупа гречана, пшінна й яшна
В приправах розних наш приоздобляла стіл,
А Грабуздовський кінь і Грабуздовський віл,
В самім Пірятині нотовані хвалою,
Во гладкості своїй сіяли красотою.

Достатку і богацтв пройшли златії літа.
Млин став, не йде вода, — все в світі суєта,
І владарка світів, Недоля непоборна
Наш знакомитий рід взяла на люті жорна.
Забвенний пам'ятник прешедших поколінь,
Мій млине! Я, як ти. Єсьмо обидва тлінь,
І навіть по весні, з прибулими водами
Не бачить нам підвод, вантажених мішками.

III. 1920

НЕОКЛЯСИЧНИЙ МАРШ

Х О Р :

Ми — неоклясики, потужна
Револуційна течія :
Йдемо напружено і дружно ...
Леконт де Ліль, Ередія!

Ми виникаємо стихійно,
Щороку сходячись на чай.
Страшися, Плуже безнадійний,
І статут свій переробляй!

ФИЛИПОВИЧ (solo) :

Я славив землю, славив вітер
І врешті вийшов на простір,
Щоб лити з ясномудрих відер
Музику звечорілих зір.

Мене позбавлено емоцій
І збезсучаснено давно,
Але на тридцять п'ятім році
Почав я славити кіно.

Х О Р :

Ми — неоклясики, єдиний
Ще не зіпсутий молодняк;
Покинь свої, Сашуня, кпини,
Бо славить нас уже Десняк.

РИЛЬСЬКИЙ (solo) :

Я з білих островів з'явився,
Поплив у синю далечинь,
В рахунку весен помилився,
Крізь бурю й сніг іду, як тінь.

Учіться, молоді поети,
Блюдіть анапест і устав.
Вінок сонетів, тріолети
Я, не писавши, написав.

ХОР:

Ми не поети, а пііти —
Коли не з нами, обминай.
Верлібри пишем знаменито:
Едшмід, Вергарн, Шпільгаген, Гайм.

БУРГАРТ (solo):

Загул пошив мене в поети,
Втопив у липовім меду...
З заліза я роблю сонети:
Що хочеш, те й перекладу!

ХОР:

Ми Лебедю рідня і щуці,
А рак червоний — нам дарма.
Хоч ми й не робим революцій,
Але й життя від нас нема.

ДРАЙ-ХМАРА (solo):

А я ковчег покинув Ноїв,
Прибившись на Червоний Шлях,
І муку слова заспокоїв
В Шехерезадиних садах.

Наосліп, охляп і юрбою
За словом слово тне і мкне,
І Арарат за магалю
Лякає товтрами мене.

ХОР:

Ми — неоклясики. Завзято
Милуємось на древній світ
І все не хочемо вмирати:
Гомер, Горацій, Геракліт.

ЗЕРОВ (solo):

Палю я ладан Аполлону,
Покладений у саркофаг,
З академічного амвону
Чревовіщаю, яко маг.

Мій дар: костриця Буревію,
А Хвильовому — мадригал,
Загулові — калагатія,
А Савченкові — капітал.

ХОР:

Ми — неоклясики, потужна
Літературна течія;
Ступаєм пружно, харалужно:
Леконт де Ліль, Ередія!

МОГИЛЯНСЬКИЙ (solo):

І я, боєць за вищий рівень,
Неоклясичний славлю хист,
Та проспівас тричі півень —
І в „Правді“ — отреченний лист.

Масонський вигляд, жест лицарський
І під пахвою пук цитат, —
Мій Санчо-Панса — Луначарський,
А Маркс — мій приятель і брат.

ХОР:

Поникни, гордий Пилипенку!
Багато є у нас імен:
В нас Голоскевич, Титаренко,
Сковорода і де Бальмен.

Над українськими ланами
Дух неоклясики буя,
І раз-у-раз чаюють з нами
Леконт де Ліль, Ередія!

СУЧАСНІСТЬ (простягаючи руки і переходячи з рим на асонанси):

О плем'я горде, неслухняне!
Не одвертайся, не тікай —
Приїди в лоно Авраамле
До Соломона Щупака.

АПОТЕОЗА

ZEROVIANA

ЗАГОЛОВКОМ „ZEROVIANA“ ОБ'ЄДНУЄМО РЯД
ПОДАНИХ НИЖЧЕ ВИСЛОВЛЮВАНЬ І СУДЖЕНЬ
М. ЗЕРОВА

* * *

Однією з підставових думок Миколи Зерова, як письменника і перекладача, була та, що українська літературна мова, не будучи ще до кінця вироблена, в цьому мініусі посідає одночасно велику перевагу мистецько-естетичної природи. У вироблених літературних мовах давніше створені словосполуки і формули через довше вживання набрали характеру заучености, іноді утертости, в багатьох випадках утратили чи втрачають силу емоційно та естетично заражати читача — і перед новітніми провідними письменниками таких літератур постає нелегка проблема мистецького закривізування та оновлення вислову. В той же час переклад (калькування) цих шаблонів мовою, що недавно почала культивування своїх виразових засобів, звучить тут ефектно, естетично свіжо і повно.

До того ще приходять потенціально можливості, закладені в мові, яка стала знаряддям для молоді і зростаючої літератури; ці можливості для українських письменників та перекладачів, пильних у студіюванні їх і обдарованих т. зв. чуттям мови та комбінаторним умінням, є найдорожчий скарб. З цим розважанням М. Зерова стоїть у зв'язку його афоризм: „Перекладач повинен знати свою мову краще, ніж чужу, з якої він перекладає“.

* * *

Микола Зеров критикував основний принцип „Уваг до сучасної української літературної мови“ О. Курило,

що за єдино авторитетне і нормативне джерело для літературної мови є мова народня. Активний дієприкметник теперішнього часу, що за 20-их років був у великій неласці на Великій Україні (хоча намірене вживання цього дієприкметника М. Коцюбинським, здавалось би, повинно було мати свою увагу для заперечувачів) — дістав в особі М. Зерова (а також і Г. Голоскевича) свого оборонця.

Висловлювався М. Зеров і за узаконення в літературній мові *ablative auctoris*, проти якого тогочасні українізатори йшли однодушним походом. М. Зеров не думав, що для нашої літературної мови має бути характеристичною „розімкнена“ (за його власним виразом) синтакса; а відкидання обох згаданих форм до такого розімкнення вельми спричиняється.

Маючи на оці наївні за 20-их років тенденції, а рівнож і інші моменти, М. Зеров вважав, що нормалізувати українську літературну мову ще рано. Цю думку він висловив на диспуті про шляхи розвитку літературної мови, влаштовану в Академії Наук і на якому головним доповідачем був В. Ганцов.

* * *

На диспуті про шляхи розвитку новітньої літератури (24. V. 1925 р. в Києві) Микола Зеров у своїм виступі сказав: „Плуг“ пише для села, а „Гарт“ — для города, а виходить ні к селу, ні к городу«.

* * *

Микола Зеров був високої думки про проф. М. Я. Калиновича, як про стиліста, зазначаючи зокрема, що той не допускає на одній сторінці повторення того самого слова, якщо воно не є композиційно важливе. „Михайло Яковлевич мучить кожне слово перше, ніж його написати“, — сказав він, вимовивши слово „мучить“ з особливою експресією.

* * *

„Він знає Шевченкових знайомих краще, ніж своїх власних“, — так висловився М. Зеров про шевченко-

знавця Мих. Новицького, ерудицію якого він ставив дуже високо.

* * *

Під час однієї розмови про свою працю над перекладом „Енеїди“ Вергілія М. Зеров несподівано прорік: „Я здобуду собі безсмертя в українській літературі!“

Ця репліка, а дещо і тон, з яким вона була проказана, викликали замішання у співрозмовника: для М. Зерова було невластивим так висловлюватися про свою особу і свою творчість.

Після короткої павзи, розрахованої, очевидно, на те, щоб у співрозмовника заройлося ще більше сумнівів щодо його, Миколи Зерова, скромности, він пояснив: „Бо до кінця віків у кожному підручнику української літератури, в розділі про І. Котляревського та його „Енеїду“ буде стояти — як примітка під зіркою і найдрібнішим петитом: „Точний (нетравестований) український переклад цього твору Вергілія належить Миколі Зерову“. І додав, щиро сміючись: „Або в кращім разі — курсивом!“

* * *

„Першорядний письменник з четверторядною філософією“, — сказав М. Зеров про В. Винниченка з приводу прочитаного йому, мистецьки тонкого описового абзацу в одному з еміграційних творів цього письменника.

* * *

Про ейдологію Т. Осьмачки М. Зеров сказав одного разу: „Гігантомахія образів!“

* * *

На питання, чи вважає М. Зеров удалим свій портрет у романі В. Підмогильного „Місто“, де автор вивів його під ім'ям проф. Світозарова, М. Зеров відповів спокійно, з легким відтінком нехтування: „Вийшло так собі. Треба було Підмогильному порадитися зо мною — тоді, безперечно, вдалося б краще“.

* * *

В початку цього письменникові, що приходить до проф. Світозарова, який приймає гостя дуже нелюб'язно, дехто схильний був бачити поета Є. Плужника. Під час одних своїх відвідин до Харкова М. Зеров, будучи в товаристві проф. В. Державина і пані Л. К. (що їй присвячений сонет „Джерела Качі“), рішуче спростував це припущення, додавши, що з такою візитом Є. Плужник у нього не був.

* * *

Антипатія межі М. Зеровим і В. Підмогильним була взаємна. М. Зеров називав останнього „зінським щеням“ за деякі риси його вдачі і „бухгалтером у мові“, бо був непохвальної думки про його виклад і словник (включаючи сюди і неологізми В. Підмогильного).

* * *

Нижче поданий жарт М. Зерова стосується до його дитячих років. Свою науку М. Зеров почав з Зінківської народної школи, де пробув один рік, а потім був відданий до Охтирської гімназії. Співи в школі викладав дякон чи навіть дяк однієї з зінківських церков. Своїм учням він любив повторяти, що найголовніша річ у співах — це система, за що ті й прозвали його Системою. Одного разу малолітній Микола Зеров виглядав у вікно і, побачивши на вулиці свого викладача співав разом з дружиною і чадом, сказав матері: „О, іде Система з Систематухою і Системнятком“.

ПІСЛЯМОВА

Впродовж десятиліття — від появи „Камени“ 1924 р. і до арешту на весні 1935 р. — Микола Зеров в оригінальній творчості присвячується сонетові, вдаючись до інших жанрів лише зрідка. Число олександрин, написаних після виходу „Камени“, побільшало згодом на шість: *Аргонавти* (1924), *„Мої серпневі дні“* (1925), *У возовицю*, *На віддаленні* (1928), *„Я не складав тобі ні гімнів, ні поем“* і *„Вечір“* (1934). Не повертаючися більше до сонетоїди, якому була приділена чимала увага за баришівського періоду, М. Зеров, крім олександрин, послугується епізодично елегічним дистихом, створивши в рр. 1925, 1927, 1928 і 1934 також шість речей у цій, незастосованій ним передніше формі.

Інтенсивне сонетописання давало імпульс М. Зерову висловлюватися в принагідних розмовах — звичайна річ, платонічно — про те, яким він уявляє собі оформлення свого сонетного надбання. Назва „*Sonneta-gium*“ належить самому авторові, а про його дальші пляни розподілити згадану книгу на дві збірки — оригінальних сонетів і сонетів перекладних — ми мали нагоду ширше сказати в післямові до першого видання „*Sonneta-rium*“ (Берхтесгаден, 1948, в-цтво „Орлик“). На жаль, нам невідомо, як мислив собі М. Зеров вигляд, а евентуально і назву збірки, яка мала б охопити несонетну, так би мовити, частину його оригінальних віршів — олександрини, елегічні дистихи, сонетоїди і т. д. Атмосфера розгнужданого цькування письменника (постала з цього неможливість друкуватися була чи не найневиннішим наслідком з усіх інших), а почасти, може, і послаблений інтерес поета до інших жанрів не стимулювали його навіть і до платонічних висловлювань такого роду.

З настанням спроби видати на еміграції окремою книгою оригінальні вірші М. Зерова, написані несонет-

ними розмірами, виникло питання про її назву. Вона повинна була містити в собі поняття про насліддя — поняття про працю письменника, що не встиг або не мав змоги оформити її за свого життя. Редактор видання поділився відповідними думками з проф. В. Державином і прийняв його пропозицію назвати заплановану збірку М. Зерова „Catalepton“.

Слово каталептон — по-грецькому залишок, решта — вживалося в античній літературі олександрійського та римського періодів на означення „решти“ творів (переважно невеликого розміру), що не ввійшли в серію канонічних речей даного автора. Саме в такому сенсі античні редактори писань Вергілія застосували цю назву до всіх епічних та ліроепічних творів, що збереглися під ім'ям Вергілія, — протилежно до трьох канонічних його творів („Буколіки“ чи „Еклоги“, „Георгіки“ та „Енеїда“). Залишаючи осторонь питання про те, які саме речі „Catalepton'у“ Вергілія є автентичні, не можна не вважати, що ця назва вдало кореспондує до жанрового оформлення об'єднаних нею творів М. Зерова.

Пістет М. Зерова до Вергілія дозволяє нам думати, що і сам автор схвалив би дану назву — або принаймні не відкинув би її.

Отже, збірка „Catalepton“ включає всі оригінальні вірші, написані М. Зеровим поза сонетом — а точніше висловившись, всі ті, що були доступні редакторові видання в малосприятливих умовах еміграції. Щодо олександрин і елегічних дистихів, то є підстави для певности, що вони представлені тут повністю. На жаль, не можна так сказати про сонетоїди: в цім розділі збірки є прогалини. Є вони також і в розділі „Varia“. Бракує більшої або меншої кількості речей і включеному до „Catalepton'у“ розділі пародій, епіграм і жартів.

Завданням для редакторів наступних видань „Catalepton'у“ є в міру можливого доповнювати збірку бракуючими тепер віршами — і тим виконати обов'язок супроти М. Зерова, міродатність постаті якого була і лишиться в нашій літературі епохальною.

М. Орест

ПРИМІТКИ

ОЛЕКСАНДРИНИ

Вірші Арістарх. Lucrosa, В степу, До альбому, Поминки, Безсмертя, Елій Лямія (видруковані вперше в „Камені“ 1924 р., передруковані у львівській „Камені“ 1943 р.) публікується тут за пізнішими рукописними текстами, виявленими серед паперів автора.

Арістарх. Арістарх (Самотракійський) — славний грецький філолог і критик, жив у першій половині 2-го стол. перед Р. Х. в Олександрії і був керівничим олександрійської бібліотеки. Установив тексти грецьких трагіків і поетів. Твори Гомера були видані ним з ґрунтовними коментарями. Написав загалом понад 800 граматичних і ексегетичних робіт.

Lucrosa. Люкроза — латинізована М. Зеровим назва містечка Баришівки (Lucium — бариш). Тут, з 1920 р. і до середини 1923 р. жив і вчителював М. Зеров; колегами його були О. Бурггардт (Ю. Клен) і В. Петров (В. Домонтович).

Баальбек — грецький Геліополь, давнє місто в Сирії, славне культом і храмом бога-сонця; тепер у руїнах.

Ольбія — стародавня грецька колонія на березі лиману р. Буг. Заснована виходцями з острова Мілету другого року XXXI Олімпіади, тобто 655 р. перед Р. Х.

Первісний варіант третього рядка був: Живем ми, кинувши голодний Баальбек.

В степу. Англійський (неримований) переклад цих олександрин належить перу М. Гординської і був опублікований в журналі „The Ukrainian Quarterly“ (Нью Йорк, том 4, ч. 2, 1948). Наводимо його нижче:

IN THE STEPPE

The wide and level steppe, a row of grave mounds green,
And dreamy space beyond, that with blue wings of mist
Allures and calls me on, to old Hellenic towns.

Dark silhouettes of horses on the far horizon,
 Of wagons and of tents and Scythian strong ploughmen.
 Home bound from out the south, the herons wing their way,
 A hot impatient wind blows landward from the seas.
 But of what use to me the raging gusts of wind,
 The singing of the lark, the growing of the grass?
 With what great happiness I would all this exchange
 For a port's tumult and the turquoise of the bays
 And for the stone-paved streets of ancient Khersones.

Херсонес — давня грецька колонія в Криму (коло теперішнього Севастополя); заснована була виходцями з Гераклеї Понтійської в VII—VI в. перед Р. Х. За візантійської доби Херсонес (по-слов'янському Корсунь) був центром грецької культури північного Чорномор'я.

Овідій. Рядок з 10. оди третьої книги „Тристій“, взятий М. Зеровим як мотто до цього вірша, подаємо в контексті:

... si quis adhuc istic meminit Nasonis ademti,
 et superest sine me nomen in urbe meum,
 suppositum stellis numquam tangentibus aequor
 me sciat in media vivere barbaria.

... якщо пригадає зниклого хто ще між вами Насона,
 та не вмирає ім'я в Місті без мене моє,
 відайте — я під зірками, що моря повік не черкнуться,
 тут в осередді самім барбаріянства живу.
 (Переклад В. Державина)

З олександринами „Овідій“ перекликається — правда, в іншому емоційному плані — російський вірш М. Зерова, написаний 31. XII. 1920 р. і присвячений О. Бурггардтові. Поет включив цей вірш у подаровану ним Бурггардтові і власноручно переписану збірку „Tibiae“ (флети). Вірш наводимо нижче.

В пустынном и глухом изгнании
 Мы дни свои изводим здесь,
 Распространяя отблеск знания
 На кожемяческую весь.
 Плач, воздыханье и дезидия —
 На нашем жизненном кругу ...
 Не дан ли нам удел Овидия
 На савроматском берегу?
 Не те же ль здесь налеты гетские,
 Не тот же ли звериный зык,
 Неужество, сужденья детские
 И скудный варварский язык?
 И мы не так же ль? — для оружия

От мирных отвыкаем струн:
 В руке неверной — харалужие —
 Святолавровский колун!
 А опыт наш во стихотвории,
 В блистаньи рифменных затей —
 Не те же ль „Письма с Черноморья“,
 Не пятикнижие ль „Скорбей“?
 Словами, тонко перевитыми,
 Победу духа мы вестим
 И перед новыми томиками
 Тимпанам внутренний наш Рим.

(Кожемяческая весь — містечко Барішівка, де було багато чинбарів. Дезидія (лат. desidia) — бездіяльність, беспорядність. Налеты гетские — наскоки на села т. зв. „продотрядів“ в роки „воєнного комунізму“. Святолавровський колун — див. далі примітку до вірша „Колун“. Томиты — мешканці міста Томи в теперішній Добруджі, куди був засланий Овідій).

М. Зеров ще раз повернувся до теми „Овідій на заслання“: будши на Соловках, він переклав вірш О. Пушкіна „Овидию“:

Овідій, я живу край берегів смутних,
 Що ларів їм своїх прабатьківських, старих
 Ти в давні дні приніс і попіл свійоставив.
 Твій беспорядний плач країну цю прославив

і т. д.

Безсмертя. Гети — дакійське (ілірійське) плем'я, що з III стол. перед Христом і до II стол. по Христі держалося території на північ від долішньої течії Дунаю.

Понт (Евксінський) — грецька назва Чорного моря.

Альба і серенада — ранкова і вечірня любовна пісня у провансальській і взагалі романській середньовічній поезії (почасти пов'язана тематично з любовною лірикою Овідія).

Елій Лямія. Переклад мотта: „Вельможний з Ляма давнього, о Елію!“

Люцій Елій Лямія, що від його імені написані олександрини, був консулом 2. року христ. ери; Горацій присвятив йому 26. оду першої книги і 17. оду третьої книги; мотто до вірша взяв М. Зеров з останньої. Л. Е. Лямія походив за легендою від мітичного Ляма, сина Нептунового, що заснував латинське місто Формії.

Мессала (Валерій Мессала Корвін) — видатний політичний діяч, літератор і поет доби Августа, протектор Тібуллія та інших поетів-елегіків.

Вальгій, Басс — римські поети доби Августа.

Галл (Корнелій Галль) — основоположник римської елегії, політичний діяч і протектор Вергілія; впадши в неласку Августа, скінчив життя самогубством, щоб уникнути заслання.

Флакк — Квінт Горацій Флакк (65—8 рр. перед Р. Х.), корифей римської лірики (не елегічної) і сатири.

Камени — латинська назва муз.

Аргонавти.

Аттіцькі бджоли — Аттіка славилась своїм медом.

Касталія — мітичне джерело поезії на Парнасі.

„Культів“. В советських зложених абрєвіатурах слово культура скорочувалось на „культ“ (напр., пролеткульт, культвідділ).

Фактура — поширений за 20-их років у советському літературознавстві та критиці синонім мистецької форми, але з заакцентованим технологічним відтінком.

Тривій. За пізньоримських часів і за середньовіччя система освіти охоплювала „сім вільних мистецтв“ (artes liberales); три з них (граматика, діялектика, тобто логіка і реторика) становили елементарний тривій, а наступні чотири (аритметика, геометрія, астрономія і музика) — більш спеціалізований квадрівій. Слова тривій М. Зеров ужив тут у значенні неповноцінної освіти або радше як синонім тривіальності, шаблону.

Тифій — стерничий корабля Арго.

Мої серпневі дні. Олександрини написані 1925 р., під час літніх відвідин М. Зеровим міста Зінькова на Полтавщині, де поет народився і до якого він перед тим не приїздив протягом кількох років. Присвячені одній зінківській знайомій письменниці.

Вперше друковані в катеринославському місячнику „Зоря“ (ч. 15, березень 1926 р.). Публікуються в пізнішій редакції, текст якої знайдено серед паперів автора.

У возовицю. Вірш написаний в кінці 20-их років (точніше — 1927 або 1928 р.) і, можна гадати, пов'язаний з перебуванням М. Зерова та його родини на дачі в с. Салтанівці або в Клавдієві, недалеко Києва.

На віддаленні.

Теберда — назва ріки на Північному Кавказі і санаторії для членів всесоюзної спілки наукових робітників. М. Зеров був у цій санаторії в 1928 р.

Я не складав тобі ні гімнів, ні поем. Олександрини присвячені Криму.

Алма — ріка в Криму.

У віршах занепадних, тобто неокласичних — за термінологією т. зв. пролетарської критики.

Вечір.

Яйла — назва для всього горішнього плято кримських гір.

Вважаємо за потрібне навести фрагмент незакінчених олександрин М. Зерова, виявлених серед його рукописів і шкіців:

Вам, луки росяні і білих гречок струни,

Гіркими лозами напівпорослі дюни

Де я бродив з Беранже незначним Беранже

уже

тепер ви

нерви

Вам доручав свої

Оскому лекторську і свій міокардит.

ЕЛЕГІЧНІ ДИСТИХИ

Цей цикл виокремлений, як цілість, самим автором.

Всі шість віршів були видруковані у львівському журналі „Наші Дні“ (ч. 4, квітень 1943 р.); для п'ятох із них це було першою публікацією. Елегічні дистихи „Трудно і вбого живеш ти . . .“ вперше з'явилися на сторінках журналу „Зоря“ (Катеринослав, ч. 15, березень 1926 р.).

Буюрнус. М. Зеров відвідав улітку 1926 і 1927 рр. Крим і перебував у Буюрнусі, відпочинковім домі для наукових робітників ВУКСУ (Всеукраїнського Комітету Сприяння Ученим). Буюрнус (по-татарському — „присимоласкаво“, „гостям раді“) положений в горах, над відомим кримським курортом Гурзуфом.

Чей ти не знаєш . . .

Орк (лат.) — підземне царство мертвих і його володар в римській мітології (грецький Аїд).

В сірій імлі попідземній . . . Вірш, написаний М. Зеровим на смерть сина, на ім'я Константин, його єдиної дитини, що помер у десятилітнім віці наприкінці 1934 р.

Асфодел — квітка, Asphodelos continens.

СОНЕТОЇДИ

Тютчев. М. Зеров виступає тут проти концепції Ф. Тютчева в його вірші „Цицерон“, що з нього і взяте мотто до сонетоїди.

Цьому творові близьким є щодо теми і тону російський вірш М. Зерова, написаний теж року 1920 і присвячений Б. Якубському:

Живем мы жизнью многотрудною
И к небесам подъемлем стон:
Земля дарит нас пищей скудною
И скудной рифмой Аполлон.
И на стезях, нам уготованных,
Мы видим только, верь — не верь,
Разбойничков, увы! раскованных
И распоясанную звер.
Но нас не тронет злая лапища,
Мы очертим волшебный круг,
А в круге — муз святыя капища
И цидероновский досуг.

Тиф. Вірш пов'язаний з хворінням автора на тиф під час його перебування в Барішівці.

П. П. Филиповичу.

Воронуватий — тобто подібний у творчості до поета Миколи Вороного.

Тьми тем і просто тьма — гра слів, заснована на старому значенні слова **тьма**: десять тисяч. міряда.

Олесь. Згадкою про Відень М. Зеров указує на вірші О. Олеса, що ввійшли до збірки „Чужиною“.

Вороний.

Ор — співець із поеми „Євшан-зілля“.

І Ковалевський укладав хвалитни — див. журнал „Книгар“, ч. 17.

Для нього тоне сміливий Ікар — порів. рядки М. Вороного:

Впав ти, хлопча необачний,
Та за вчинок свій дивачний
Став душі мойї ти милим.

Філянський. „Лірика“ і „Calendarium“ — назви збірок поета М. Філянського.

Так ніжно розцвітав ти в саді-винограді...

В першій частині цього вірша йдеться про деякі з перипетій сонетної форми в російській поезії.

Мадригал — короткий віршований комплімент. Цей сонетоїд друкується тут уперше.

V A R I A

О, як мене втомили рядки готичних літер. Коментар до цього вірша подає Ю. Клен у своїх „Спогадах про неологизмів“:

„В київських обставинах і зовсім невинного вірша могли перетлумачити, вклавши в нього зміст, який авторові і не снився. Тож пригадую, як у Барішівці один селянин нам казав, що зима 1921 року певне »дев'ята«, а тому сніг глибокий. Це так само, як кажуть, що дев'ятий вал у морі найсильніший. Зеров написав тоді вірша, взявши за мотто слова селянина: »Цей год хіба дев'ята зима лежатиме«:

»О, як мене втомили рядки готичних літер...«

„На своє нещастя, Зеров опублікував цього вірша лиш в 1926 році, цебто на дев'ятий рік пролетарської революції, чим дав привід Панасу Любченкові написати інвективну статтю, в якій він, ніби розшифровуючи вірша, закидав Зерову контрреволюцію, тлумачив символічно слова »скрізь нерозтанний килим дев'ятої зими« та бажання »дихнути свободними грудьми«. В готичних літерах критик бачив натяк на революційні плякати.

„Справа стояла значно простіше: ми з Зеровим спільно перекладали роман Келлермана: »Естер і Лі«, на якому Зеров практикувався в німецькій мові. Вправи з »готичними літерами« його справді втомлювали, і ми після них ішли на прогульку, щоб вдихати »свобідними грудьми« морозяне повітря »дев'ятої зими«.“ (стор. 10).

Гіперборейська Геба. Геба — грецька богиня молодости, пов'язана в поезії з атмосферними явищами. Гіперборейський — далекопівнічний, тобто (у Зерова) причорноморський, український.

Вперше цей вірш був надрукований в журналі „Зоря“ (Катеринослав, ч. 15, березень 1926 р.).

В первісній редакції вірша (відомій з рукописної збірки „Мета та мусика“, яку М. Зеров подарував року 1921 О. Бурггардтові) стоїть: десь в дезертирах вітер замість десь за горами вітер, злотисто-жовтий спадень замість зелено-жовтий захід і сніжиста шата замість сріблиста шата.

Круг годовий довершився...

Сенс рядка І не з імення лише, будь і ділами Василь базується на значенні слова Василь у грецькій мові (basileios — царський, царственный).

ПАРОДІЇ, ЕПІГРАМИ, ЖАРТИ

Кримська елегія. Підзаголовок „Наслідування П. Филиповича“ не відповідає дійсності — вірш пародіює ві-

дому поезію М. Рильського „Коли полинуть бригантини“. М. Зеров просто хотів указати, що об'єктом жарту є особа поета П. Филиповича. М. Зеров і П. Филипович відпочивали 1926 р. в Криму, в Буюрнусі. П. Филипович любив спортові гри в м'яч, і сам Зеров висловився одного разу про свого приятеля, як про доброго тенісиста.

Карасан і Партеніт — татарські селища в Криму недалеко Буюрнуса.

Вірш друкується вперше.

Колун. Коментар до цього вірша-жарту, написаного в Баришівці, подає Ю. Клен у своїх „Спогадах про неоклясиків“:

На перших днях Зеров, заходивши до мене, часами заставав мене за колоттям днів. До того вживався колун о. Лаврентія, у якого я квартирував. Зеров пробував допомагати, алеж був недосвідчений у тій справі, в якій я мав перевагу чотирилітнього досвіду на Архангельщині. Він охрестив той колун „святолаврентьївським“. („В руке неверной харалу-жие — святолаврентьевский колун“). Коли зламався держак, а наймит приробив замість рівного якогось кривого, тим обернувши колуна на сокиру, Зеров присвятив цілого вірша колунові: „Вітай, колуне з колунів...“ (стор. 7).

Пані Ж. Бурггардт, сестра Ю. Клена, оповідає, що постання вірша „Колун“ занепокоїло господарську гідність пані-матки, дружини о. Лаврентія. Побачивши одного разу в вікно, що до її дому прямують Ю. Клен і М. Зеров, вона почала гукати до служниці: „Прісько, біжи швидше та подивись, чи де не лежить яканебудь брудна ложка або вилка, — бо йдуть Бурггардт і Зеров, то ще пронишуть про нас у віршах!“

F a s t o t u m — слуга до всякої роботи.

Напис до останньої Загулової книжки. Літературно-громадська позиція Д. Загула, свого часу поета-символіста, потім члена „ЗУПлугу“, після прийняття ним „революційної пролетарської дійсности“ відзначалася безоглядним сервілізмом супроти советської влади і ворожістю щодо неоклясиків (див. зокрема його брошуру „Література чи літературщина“, 1926 р.). За 20-их років виступи проти неоклясиків, часто денунціантського характеру, взагалі правили за доказ лояльності і політично-ідеологічної благонадійности.

М. Зерова і його однодумців вихватки Д. Загула могли драгувати і спеціально — бо загальний культурний рівень і багаж Загула, а також його попередня літера-

турна діяльність викликали їх сумнів щодо щирости його інвектив.

С а м і й л о Щ у п а к — комуніст, редактор київської газети „Пролетарська Правда“, в 20-их роках здійснював ідейно-політичний нагляд над українською літературою. Гострий ворог неоклясиків. В 30-их рр. заарештований, дальша доля його невідома.

М. Х у т о р я н — советський ортодоксальний критик і рецензент.

Версаліста поезія червоного поета Драй-Хмари.

В зв'язку з тим, що поет М. Драй-Хмара почав друкуватися в журналі „Червоний Шлях“, М. Зеров назвав його жартома „червоним“.

Версалістий — іронічний новотвір у значенні „буржуазний“ (року 1871-го Версаль був осередком антикомуністичного уряду Тьєра).

Я к і в С а в ч е н к о — спершу поет-символіст, потім вислужливий критик-марксист, що свою кар'єру будував великою мірою на „викриванні“ неоклясиків. Автор брошури „Проти реставрації грецько-римського мистецтва“ (1927 р.).

Місце: „І Савченко блискучими рядками

На подушку оберне угорі

Сліпуче сонце...“

пародіює вірш Я. Савченка „Сонце під голови“, а точніше — останню строфу з нього:

„Тепер нам, великим — не плакати погребно:

В серцях наших теплих — ворота вікам.

Сьогодні ми вкриємось зоряним небом,

А сонце — під голови нам!“

Реченням Мексіко майбуття, неоклясичних виженеш жерців М. Зеров має на увазі репресії тогочасного мексиканського уряду проти католицького духовенства; однією з форм цих переслідувань було видалення за межі країни.

Засідання в редакції ЛНВ. Епіграма пародіює стиль відомого вірша П. Тичини: „І Бєлий, і Блок, і Єсенін, і Ключєв...“

М и х а й л о — проф. М. Грушевський.

Н а т а л я — письменниця Н. Романович-Ткаченко.

Д о с в і д С а м б р о с і в. Автор має на увазі статті Самброса.

На умолчаніє мелниці фамільної. Цей вірш, що пародіює бароккову мову, М. Зеров написав від імени мітичного Лупи Грабуздова, який являв собою витвір т. зв. бароккового гуртка в Києві. (Стовпами цього гуртка були

Г. Нарбут, П. Зайцев і В. Модзалевський). Лупа Грабуздов, що був українським Кузьмою Прутковим, ніби походив з дрібного пирятинського поміщництва; йому приписано було авторство віршів, мемуарів і наукових творів; постань його мала відбити всі етапи українського життя XIX—XX вв. Про смерть Луки Грабуздова було оголошено в пресі, а Г. Нарбут намалював картину його похорону. Тогочасне в-во „Друкар“ задумало випустити збірник пам'яті Л. Грабуздова; цей плян, на жаль, лишився нездійсненим.

Вірш „На умолчаніє мелниці фамільної“ навів М. Зеров у своїй статті „Мої зустрічі з Г. І. Нарбутом“ („Бібліологічні Вісті“, ч. 1/14, 1927, Київ).

Неокласичний марш. Всупереч думці Ю. Клена, висловленій ним у „Спогадах про неокласиків“, ніби „Неокласичний марш“ є твором колективним, ми маємо підстави твердити, що автором його є одна особа — Микола Зеров.

Вперше був опублікований „Неокласичний марш“ за кордоном, у 30-их роках; по Києву він ходив у рукописних і машинописних копіях. Збереження „Маршу“ треба завдячувати Ю. Кленові.

Ш. Леконт де Ліль і Ж. М. де Ередія — французькі поети, чолові представники парнасизму, високо цінені неокласиками, в першу чергу їх метром — М. Зеровим.

„Плуг“ — літературна організація советських селянських письменників, на чолі якої стояв байкар С. Пилипенко. „Плуг“ гостро і вульгарно нападав на неокласиків і М. Хвильового і в свою чергу був об'єктом атак останніх.

„Земля і вітер“ і „Простір“ — назви збірок поста-неокласика П. Филиповича.

Один з советських критиків ставив на карб П. Филиповичеві блідість емоцій і закидав йому „несучасність“ тематики. Останнє обвинувачення було стереотипним щодо всіх членів неокласичної групи.

В усіх дотеперішніх публікаціях „Маршу“ помилково стоїть: на тридцять третім році замість правильного на тридцять п'ятім році. П. Филипович народився 20. VIII. 1891 року, а його вірш „Розіта“, нав'яний талановитою грою артистки Мері Пікфорд в одноіменному фільмі, був надрукований на початку 1926 року („Життя і Революція“, ч. 2). Згаданий фільм ішов у Києві приблизно в той же час, в кожному разі не раніше, ніж в 1925 році.

Сашуня — проф. Олександр Дорошкевич, історик української літератури і критик.

В. Десняк — советський марксистський критик; пізніше став редактором журналу „Критика“ в Харкові.

Назви збірок М. Рильського: „На білих островах“, „Синя далечина“, „Тринадцята весна“, „Крізь бурю й сніг“.

Виразові в рахунку весен помилувався дав пояснення сам М. Зеров: назвою „Тринадцята весна“ М. Рильський відзначав тринадцяту весну своєї творчості; збірка пролежала у видавництві цілий рік, і, коли вона нарешті з'явилась, Рильський вступив в чотирнадцяту творчу весну.

Один советський критик згадав про вінок сонетів і тріолети в Рильського, тим часом як поет ніколи в цих формах не писав.

О. Бурггардт видав збірку своїх перекладів з німецьких поетів п. н. „Залізні сонети“, яку Д. Загул удостоїв похвальною рецензією.

Натяк на відому байку І. Крилова і гра на назві київського журналу „Життя і Революція“ належать до найризикованіших політично місць у „Марші“.

Див. рядок у М. Драй-Хмари І, як Ной, я жду голу бку, а також строфу:

„Я п'ю прив'ялу тишу саду,
Як стигне пізній холодок,
І слухаю Шехерезаду,
Що знає тисячу казок“.

Наосліп, охляп, Арарат, магала, товтри — слова вжиті М. Драй-Хмарою в його віршах.

Вульгарна марксистська (інакше — соціологічна) критика вважала античну літературу „мертвою“, скільки вона, мовляв, була витвором теж уже відмерлих соціально-економічних відносин.

Одна стаття, що глумилася з М. Зерова, змалювала його лежачим на високій горі, у саркофазі (пояснення Ю. Клена).

Кость Буревій був автором брошурки, скерованої проти неокласиків. Слово костриця (патолоч. яка відпадає від волокон коноплі при її „тіпанні“) натякає на ім'я Буревія.

Калагатія — поняття досконалості в давніх греків, яке полягало в поєднанні тілесної краси і високих морально-культурних якостей.

Д. Загул був дуже негарний собою, а про моральність його літературно-громадської позиції була мова вище.

Натяк на те, що Я. Савченко, ставши критиком-марксистом, завдяки „Капіталові“ Маркса забезпечив собі добрі заробітки і може розраховувати на капітал у прямому значенні цього слова.

У своїм коментарі до „Неоклясичного Маршу“ (в „Спогадах про неоклясиків“) Ю. Клен помиляється, гадаючи, що рядок і в „Правді“ — отречений лист треба ставити в зв'язок із відомим оповіданням М. Могиланського, в якому герой убиває свого вчителя і духового батька за зраду ідеї (зовнішність вождя-зрадника була описана так, що в ній не тяжко було вгадати проф. М. Грушевського). В „Марші“ йдеться про лист М. Могиланського до „Пролетарської Правди“, в якому автор сказав, що його літературна позиція не збігається стовідсотково з поглядами неоклясиків.

Ідучи за принципом: „бий ворога його власною зброєю“, М. Могиланський під час дискусій на літературних вечорах в академії охоче цитував Маркса і Луначарського, досягаючи цим великого психологічного ефекту.

Г. Голоскевич — мовознавець-україніст один з редакторів академічного російсько-українського словника, основоположник і керівник в-цтва „Слово“, яке випустило кілька збірок неоклясиків, у тім числі і „Камену“ М. Зерова.

С. Титаренко — завідувач видавничого відділу київської філії „Книгоспілки“, яка за 20-их років провела велику видавничу роботу, випустивши багато творів української літератури („передреволюційної“) і перекладів з чужих мов.

Сковорода — натяк на В. Петрова; Де Бальмен — вказівка на шевченкознавця М. М. Новицького (пояснення Ю. Клена).

Самуїл (також Самійло) Щунак названий тут Соломоном, натяк на мудрість царя Соломона (в іронічному пляні).

Збірка „Catalepton“ завдячує своє опублікування п. редакторів Б. Романенчукові і письменникові п. Я. Славутичеві, які з готовістю перебрали на себе обов'язок нашої еміграції супроти Миколи Зерова, не зважаючи на несприятливі видавничі й особисті обставини. Редактор видання висловлює п. Б. Романенчукові і п. Я. Славутичеві свою щирю і глибоку подяку.

З М І С Т

ОЛЕКСАНДРИНИ

Арістарх	7
Lucrosa	8
В степу	9
До альбому	10
Поминки	11
Як ніжна праосінь	12
Овідій	13
Безсмертя	14
Елій Лямія	15
Аргонавти	16
Мої серпневі дні	17
У возовицю	18
На віддаленні	19
Я не складав тобі	20
Вечір	21

ЕЛЕГІЧНІ ДИСТИХИ

Трудно і вбого живеш ти	25
Прудко на безвісті йдуть	26
Бурюнус	27
Мимо бекетів червоних	28
Чей ти не знаєш	29
В сірій імлі підземній	30

СОНЕТОЇДИ

Баришівка	33
Тютчев	34
Тиф	35
Минають дні і роки	36
Я заздрю вам	37
Отак на стражі стоїте	38
Олень	39
Вороний	40
Філянський	41
Так ніжно розцвітав ти	42

VARIA

О, як мене втомили	45
Круг годовий довершився	46

ПАРОДІЇ, ЕПІГРАМИ, ЖАРТИ

Кримська елегія	49
Колун	50
Напис до останньої Загулової книжки	51
Версаліста поезія червоного поета Драй-Хмари	52
Засідання в редакції ЛНВ	53
На умолчання мелниці фамільної	54
Неоклясичний марш	55

ZEROVIANA	61
ПІСЛЯМОВА	65
ПРИМІТКИ	67

